

MESTNA KNJIŽNICA LJUBLJANA
POTUJOČA KNJIŽNICA

Špela Samsa

**SODELOVANJE POTUJOČE KNJIŽNICE
MESTNE KNJIŽNICE LJUBLJANA Z ZAVODOM
ZA GLUHE IN NAGLUŠNE LJUBLJANA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ljubljana, 2017

IZJAVA O AVTORSTVU IN JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisani(a), Špela Samsa (ime in priimek)-,

Izjavljam, da sem avtor(-ica) pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: Sodelovanje Potujoče knjižnice Mestne knjižnice Ljubljana z Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelal(a) samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabil(a) v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorja(ice): Samsa

V/Na Ljubljani, dne 13.11.2017

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Špela SAMSA

Naslov pisne naloge: Sodelovanje Potujoče knjižnice Mestne knjižnice Ljubljana z Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Število strani: 41 Št. slik: 0 Št. preglednic: 2

Število prilog: 3 Št. strani prilog: 8

Št. referenc: 24

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Mestni knjižnici Ljubljana

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Barbara Cesar

UDK 021.65:364-5(04)

Ključne besede: splošne knjižnice, potujoče knjižnice, disleksija, avtizem, gluhi in naglušni, govorno-jezikovne motnje

Izvleček:

Pomembno je, da se tako vodstvo kot zaposleni v knjižnici zavedajo, da imajo uporabniki knjižnic lahko različne oviranosti, ki se jim je potrebno s svojimi storitvami prilagoditi. Namen naše raziskave je bil ugotoviti, kateri način sodelovanja med Potujočo knjižnico Mestne knjižnice Ljubljana in Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana bi bil najustreznejši. V raziskavi smo kot raziskovalno metodo uporabili fokusno skupino. S pomočjo fokusne skupine smo želeli izvedeti, katere skupine otrok bi obiskovale Potujočo knjižnico in kakšne vrste oviranosti imajo, ali kdo od varovancev že obiskuje kakšno knjižnico, katere vrste gradiva in storitve bi želeli, da jim jih ponudi Potujoča knjižnica, kako pogosto in kdaj bi obiskovali Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana ter kakšne so možnosti parkiranja bibliobusa v bližini zavoda. Fokusno skupino smo izvajali 26. 6. 2017 v prostorih Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana. V vzorec je bilo vključenih 13 udeležencev (10 zaposlenih z zavoda ter 3 zaposleni iz Potujoče knjižnice MKL). Na podlagi pridobljenih podatkov smo izdelali strategijo sodelovanja med Potujočo knjižnico MKL in ZGNL.

Kazalo vsebine

1 UVOD	1
2 NEKAJ STATISTIČNIH PODATKOV IN KRATKA ZGODOVINA.....	2
2.1 MESTNA KNJIŽNICA LJUBLJANA.....	2
2.1.1 Potujoča knjižnica Ljubljana	3
2.2 ZAVOD ZA GLUHE IN NAGLUŠNE LJUBLJANA	3
3 VAROVANCI V ZAVODU ZA GLUHE IN NAGLUŠNE LJUBLJANA.....	4
3.1 GLUHI IN NAGLUŠNI.....	4
3.1.1 Gluhi.....	4
3.1.2 Naglušni.....	5
3.1.3 Pripomočki pri komuniciranju.....	5
3.1.4 Znakovni jezik.....	6
3.2 GOVORNO-JEZIKOVNE MOTNJE	6
3.3 OTROCI Z MOTNJAMI AVTISTIČNEGA SPEKTRA.....	7
3.3.1 Disleksija.....	8
4 NALOGE SPLOŠNIH KNJIŽNIC PRI NUDENJU STORITEV ZA UPORABNIKE S POSEBNIMI POTREBAMI.....	8
5 BRALNE TEŽAVE IN USTREZNO GRADIVO ZA POSAMEZNIKE S POSEBNIMI POTREBAMI.....	10
5.1 BRALNE TEŽAVE	10
5.2 PRIMERNO GRADIVO	11
6 RAZISKAVA.....	13
6.1 OPIS RAZISKOVALNEGA PROBLEMA IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	13
6.2 METODOLOGIJA ZBIRANJA PODATKOV.....	13
6.2.1 Fokusna skupina	14
8 RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI	21
9 VIRI IN LITERATURA	25

Kazalo preglednic

PREGLEDNICA 1: STRUKTURA UDELEŽENCEV V FOKUSNI SKUPINI	15
PREGLEDNICA 2: PRIKAZ PROGRAMOV PO OVIRANOSTI V ZGNL.....	17

Kazalo prilog

PRILOGA 1: SEZNAM PRIMERNEGA GRADIVA ZA VAROVANCE ZGNL	II
PRILOGA 2: VPRAŠANJA IN PODVPRAŠANJA, KI SO BILA VKLJUČENA V FOKUSNO SKUPINO	V
PRILOGA 3: STRATEGIJA SODELOVANJA MED POTUJOČO KNJIŽNICO MKL IN ZGNL.....	VII

ZAHVALA

Najprej bi se rada zahvalila svoji mentorici Barbari Cesar in vodji Potujoče knjižnice Neji Drevenšek za usmerjanje in pomoč pri izdelavi seminarske naloge.

Zahvalila bi se rada tudi zaposlenim v Mestni knjižnici Ljubljana, ki so na kakršenkoli način pomagali pri nastajanju pisne naloge za bibliotekarski izpit, ter zaposlenim v Zavodu za gluhe in naglušne za sodelovanje pri raziskavi ter za njihovo sodelovanje s Potujočo knjižnico Mestne knjižnice Ljubljana.

1 UVOD

Naloga splošnih knjižnic že dolgo ni več samo izposoja knjig. Knjižnica je tudi prostor za druženje, ki omogoča posameznikom, da prosti čas izkoristijo za stvari, ki jih zanimajo. Knjižnice prirejajo razne tečaje, delavnice, izobraževanja, predavanja, bralne skupine, literarne večere, razstave ipd., s katerimi se trudijo pridobiti čim več novih članov ter razširiti ponudbo storitev za posameznike določene lokalne skupnosti.

Pomembno je, da se tako vodstvo kot zaposleni v knjižnici zavedajo, da imajo uporabniki knjižnic lahko različne oviranosti, ki se jim je potrebno s svojimi storitvami prilagoditi. Nujno je, da se knjižničarji formalno in neformalno izobražujejo na področju storitev za uporabnike s posebnimi potrebami in se na ta način približajo širšemu krogu teh uporabnikov. Pri tem pa jih seveda mora podpirati vodstvo knjižnice.

Pri oblikovanju svojih storitev si lahko pomagajo z IFLI-nimi smernicami¹. IFLA je v okviru Sekcije za delo z uporabniki s posebnimi potrebami v devetdesetih letih prejšnjega stoletja veliko pozornost namenila tej skupini uporabnikov in izdala priporočila za delo z gluhi in naglušnimi, s pacienti v bolnišnicah in oskrbovanci v domovih za ostarele, z zaporniki ter s slepimi in slabovidnimi. Leta 2001 so pripravili tudi smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo.

Mestna knjižnica Ljubljana (v nadaljevanju MKL) se zaveda, kako pomembno je nuditi širok, nabor storitev in gradiva za različne skupine uporabnikov. V potujoči knjižnici MKL obiskujemo domove starejših (Center starejših Medvode, CS Trnovo, Dom starejših občanov Vič-Rudnik), Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Soča in Zavod za prestajanje kazni zapora Ig. Leta 2017 pa smo se odločili, da se povežemo še z Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana (v nadaljevanju ZGNL). Za lažjo komunikacijo z gluhi uporabniki smo zaposleni v potujoči knjižnici opravili tečaje slovenskega znakovnega jezika, ki ga je organiziral Učni center MKL v sodelovanju z zavodom Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik.

Želimo si, da bi naše sodelovanje z ZGNL uspešno potekalo, zato smo oblikovali strategijo sodelovanja ter v pisni nalogi za bibliotekarski izpit, s pomočjo fokusne skupine ugotavljali, kateri so najboljši načini povezovanja Potujoče knjižnice Mestne knjižnice Ljubljana in

¹ IFLIN-e smernice dostopne na: <https://www.ifla.org/publications/50> (dne 14. 11. 2017)

Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana. Predvsem nas je zanimalo, katere skupine otrok bi obiskovale Potujočo knjižnico in kakšne vrste oviranosti imajo, katere koristne navade bi otroci s tem pridobili, na kakšen način ter kdaj bi bil najprimernejši čas predstavitve Potujoče knjižnice v zavodu, katere storitve bi želeli koristiti, katero je najprimernejše gradivo za varovance zavoda, kako pogosto bi jih obiskovali ter kakšne so možnosti parkiranja bibliobusa v bližini zavoda. Na podlagi pridobljenih podatkov smo izdelali strategijo sodelovanja.

2 NEKAJ STATISTIČNIH PODATKOV IN KRATKA ZGODOVINA

V tem poglavju, bomo na kratko predstavili zgodovino MKL in ZGNL. Posvetili se bomo tudi Potujoči knjižnici Ljubljana in pri tem izpostavili posebnosti njenega delovanja.

2.1 MESTNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

Mestna knjižnica Ljubljana je javni zavod Mestne občine Ljubljana, ki je bil ustanovljen leta 2008. Tega leta so se združile v en javni zavod naslednje knjižnice: Knjižnica Otona Župančiča, Knjižnica Jožeta Mazovca, Knjižnica Šiška, Knjižnica Prežihov Voranc, Knjižnica Bežigrad in Slovanska (specialna) knjižnica.

Začetki knjižnice segajo v leto 1866, ko je bila ustanovljena čitalnica v Šentvidu, predhodnica knjižnice Šentvid in MKL. Gospodarsko napredno društvo za Šentjakovski okraj je leta 1911 ustanovilo Mestno knjižnico kot javno ljudsko knjižnico. Ta se je leta 1928 preimenovala v Šentjakovsko knjižnico in tako postala največja ljudska knjižnica na ozemlju Kraljevine Jugoslavije. Leta 1948 je bila ustanovljena Mestna Pionirska knjižnica, ki je delovala kot oddelek Šentjakovske knjižnice. Leta 1954 se je Mestna pionirska knjižnica osamosvojila od Delavske knjižnice ter se preimenovala v Pionirsko knjižnico. Leta 1973 je kot oddelek Delavske knjižnice začela delovati Potujoča knjižnica, leta 1981 pa so se Mestna, Pionirska in Delavska knjižnica združile v Knjižnico Otona Župančiča (Mestna knjižnica Ljubljana, 2017).

Ustanovitev enotnega javnega zavoda nam omogoča poenoteno poslovanje ljubljanskih splošnih knjižnic, izposoja knjig v vseh knjižnicah z eno člansko izkaznico, plačilo enotne članarine ter ekonomično in preglednejše poslovanje. Združitev knjižnic nam ponuja kvalitetnejše storitve in bolj razvito knjižnično mrežo v Ljubljani. Na ta način lahko knjižnice zagotovijo boljšo dostopnost do informacijskih virov in knjižničnega gradiva za posameznike

in različne skupine prebivalstva (Sklep mestnega sveta MOL o ustanovitvi javnega zavoda MKL, 2008).

2.1.1 Potujoča knjižnica Ljubljana

Prve ideje o potujočem knjižničarstvu segajo v prvo polovico 20. stoletja. Postavil jih je Avguštin Vižintin. Njegov namen je bil spodbujanje bralne kulture in izobraževanje kmečkega prebivalstva (Vozel in Badovinac, 2011).

Prvi ljubljanski bibliobus je bil izdelan leta 1974 in je bil prvo unikatno izdelano vozilo v nekdanji Jugoslaviji. V njem je bilo prostora za 4500 knjig - imel je mnoge tehnične pomanjkljivosti, zato ni deloval niti osem let. Vseeno velja za prototip vseh nadaljnjih bibliobusov. Sedanji bibliobus je bil kupljen leta 2007 in ima prostora za 8000 enot gradiva. Opremljen je z dvigalom za invalide, dvema prenosnima računalnikoma, multifunkcijskim tiskalnikom, projekcijskim platnom in nastavkom za projektor.

Na leto z bibliobusom prevozimo približno 9 tisoč kilometrov in obiščemo 46 postajališč na katerih stojimo povprečno 60 minut. Na bibliobusu imamo 8000 enot gradiva - od skupno več kot 65.000 enot gradiva, ki ga hranimo v skladišču. V dopoldanskem času v okviru projekta Ciciuhec obiskujemo tudi vrtce (Cesar, 2014).

2.2 ZAVOD ZA GLUHE IN NAGLUŠNE LJUBLJANA

Zavod za gluhe je bil v Ljubljani odprt leta 1900. Na začetku je bilo njegovo uradno ime Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme, ki je bil zasebni zavod za vzgojo in izobraževanje gluhih otrok. Pet let pozneje je postal državni zavod. Leta 1937 so pri zavodu ustanovili tudi posebno šolo za učence v gospodarstvu, kjer so se gluhi učili obrti.

Po drugi svetovni vojni so leta 1946 v zavodu ustanovili poklicno šolo za gluhe, dve leti pozneje pa še Učne delavnice za gluho mladino, kjer so se usposabljali in zaposlovali gluhi učenci. Leta 1999 so pričeli izobraževati odrasle gluhe in naglušne. V zavodu usposabljajo gluhe, gluhe s polževim vsadkom, naglušne otroke in mladostnike ter otroke in mladostnike z govorno-jezikovnimi motnjami. V programe za otroke z govorno-jezikovnimi motnjami vključujejo tudi otroke z motnjami avtističnega spektra (Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana, 2017).

3 VAROVANCI V ZAVODU ZA GLUHE IN NAGLUŠNE LJUBLJANA

V naslednjem poglavju se bomo posvetili skupinam varovancev, ki obiskujejo ZGNL, in sicer gluhim in naglušnim, otrokom z govorno-jezikovnimi motnjami ter otrokom z motnjami avtističnega spektra. Predvsem se bomo osredotočili na opis motenj, ki jih imajo, kaj je zanje značilno ter s katerimi težavami se srečujejo v vsakdanjem življenju.

3.1 GLUHI IN NAGLUŠNI

Gluhote ne moremo videti, zato je velikokrat prezrta oziroma napačno razumljena. Pri majhnem otroku lahko motnjo sluha odkrijemo, če se otrok vede glasno in vpadljivo, je zasanjan in pogostokrat nepozoren na dogajanje v okolici. 80 % informacij slišišči dobimo po slušni poti in si težko predstavljamo, s kakšnimi problemi in izzivi se dnevno srečujejo gluhe in naglušne osebe. Ne slišijo zvonjenja telefona, bližajočega se avtomobila, ne slišijo obvestil iz zvočnikov, ne morejo poslušati glasbe itd. (Kesič Dimic, 2015).

Gluhi in naglušni se razlikujejo po številnih značilnostih.

3.1.1 Gluhi

Za gluhoto ne obstaja splošno sprejeta definicija, zato jo je nemogoče opisati z eno samo definicijo (Redžepović idr., 1995). Vzroki za gluhoto so različni, lahko so posledica nesreče, bolezni, poškodbe, dednosti, vpliva zdravil, izpostavljenosti premočnemu zvoku. Vsi ti vzroki označujejo gluhoto kot nezmožnost slišati in razumeti govor s slušnim organom (Matić Zupančič, 1999). Do okvare sluha lahko pride v vseh življenjskih obdobjih, čas nastanka okvare sluha pa nam pove, kakšen vpliv ima okvara sluha na razvoj govora, jezika in komunikacije (Hernja idr., 2010).

Gluhe osebe delimo na:

Prelingvalno gluhe

Za to skupino gluhih je značilno, da so izgubili sluh takoj po rojstvu oziroma pred razvojem govora (najkasneje do 3. leta starosti). Gluhi pripadniki te skupine so brez psihosocialnega doživljanja zvočnega sveta. Prelingvalno gluhi niso osvojili glasovno-jezikovnega komuniciranja, zato je njihov osrednji zaznavni kanal komuniciranja vizualno doživljanje. Za

sporazumevanje uporabljajo neverbalni sistem komuniciranja, kot so gib, mimika, pantomima (Matić Zupančič, 1999).

Postlingvalno gluhe

Pri postlingvalno gluhih je prišlo do okvare sluha, ko je bil govor že razvit. Te osebe so že pridobile spoznanja o svetu zvokov in se naučile govorno-jezikovno komunicirati. Probleme imajo pri sprejemanju ustnih sporočil pri sogovorniku, ker ustnih sporočil ne slišijo, vendar jih poskušajo razbrati z obraza in ust sogovornika (Matić Zupančič, 1999).

3.1.2 Naglušni

Naglušne osebe imajo težave pri poslušanju, orientaciji, komunikaciji, prilagajanju in vključevanju v družbo. Nekateri izmed njih nosijo slušne aparate (Kesič Dimić, 2015). Prelingvalno naglušne osebe si pri komunikaciji v veliki meri pomagajo z branjem glasovnih sporočil z ustnic in sogovornikovega obraza. Postlingvalne naglušne osebe so že osvojile glasovno-jezikovno komunikacijo, zato so njihove potrebe po verbalni komunikaciji veliko bolj enostavne. Nekateri s pomočjo slušnega aparata v ugodnih prostorsko-akustičnih pogojih uspešno glasovno-jezikovno komunicirajo (Matić Zupančič, 1999).

3.1.3 Pripomočki pri komuniciranju

Razvoj tehnike danes omogoča različne slušne pripomočke za različne okvare sluha, ki omogočajo gluhim osebam boljše razumevanje in komunikacijo z drugimi osebami. Eden izmed pripomočkov je slušni aparat. Slušni aparati so miniaturni elektroakustični sistemi za ojačevanje zvoka, ki posamezniku omogočajo, da sam spreminja jakost zvoka. Poznamo zauheljne, vušesne in sluhovodne (Hernja idr., 2010).

Poleg slušnega aparata poznamo tudi polžev vsadek, ki je primeren za okvare sluha, pri katerih je vzrok okvare v notranjem ušesu (polžu). Sistem polževega vsadka je elektronska naprava, ki pretvarja zvočno valovanje iz okolice v električne impulze. Na ta način se zvočna informacija prenese mimo ušesa neposredno na slušni živec. Razvoj polževih vsadkov se je skozi leta izboljševal. Predvsem je razvoj potekal v smeri povečanja števila kanalov (elektrod) ter hitrosti stimulacije na posamezen kanal. Danes so vsi polževi vsadki večkanalni z brezžičnim prenosom. Sestavljeni so iz zunanega in notranjega dela (Hernja idr., 2010).

3.1.4 Znakovni jezik

Znakovni jezik je osnovni materni jezik za večino gluhih in naglušnih in je njihovo osnovno sredstvo za sporazumevanje. Poleg znakovnega jezika za sporazumevanje z okolico uporabljajo še prstno abecedo, pisanje, risanje, poslušanje s slušnim aparatom in mimiko (Matić Zupančič, 1999).

Znakovni jezik temelji na uporabi rok, mimike obraza, oči, ustnic ter gibanju telesa. Znakovni jezik nima enake slovnice kot govorni jezik določenega geografskega področja, saj je neodvisen od govornega in se razvija znotraj skupnosti gluhih. Znakovni jezik se med državami razlikuje in se razvija enako kot govorni jezik slišočih ljudi (Kesič Dimic, 2015).

3.2 GOVORNO-JEZIKOVNE MOTNJE

Osebo, ki ima govorno-jezikovno motnjo, težje razumemo. Komunikacija oziroma pogovor je onemogočen (otežen). Probleme imajo pri ustvarjanju, razumevanju in govornem izražanju.

Učenca z govorno-jezikovnimi motnjami prepoznamo po naslednjih znakih: govor sploh ni prisoten, imajo slab besedni zaklad, malo in neradi govorijo, ne razumejo sporočevalca, delajo številne slovnične napake (pri govorjenju in pisanju), včasih njihovo govorjenje nima smisla, drugi ne razumejo, kar jim učenec želi povedati. Pogosto uporabljajo dopolnilno komunikacijo za sporazumevanje z osebami okoli sebe (Kesič Dimic, 2015).

Avtorica Kesič Dimic (2015) kot najpogostejše govorno-jezikovne motnje navaja:

- **dizartija** – govorna motnja, ki se pojavi pri okvari tistega dela možganov, ki nadzoruje govorno mišičje;
- **afazija** – zaradi možganskih okvar oslabljena ali izgubljena zmožnost govora v času, ko je bil govor že osvojen;
- **dislalija** (motnja artikulacije) – motnja pri izrekanju glasov. Oseba glas izpušča, ga napačno izgovarja ali ga zamenja s podobnim;
- **jezikovne motnje** – oseba ima težave pri strukturiranju, razumevanju in izražanju jezikovnih misli;
- **motnje branja in pisanja;**

- drugi **razvojni govorni zaostanki** – nerazvit govor, zaostanek v govornem razvoju, zakasnel govorni razvoj.

3.3 OTROCI Z MOTNJAMI AVTISTIČNEGA SPEKTRA

Avtizem se diagnosticira na podlagi opazovanja vedenja in izobraževanja. Pri otroku, ki ima avtizem, so najpogosteje prizadeta področja **komunikacije, vedenja in socializacije**. Avtizem je tudi razvojna motnja, zato stanje vpliva tudi na potek harmoničnega razvoja. Otroci pogostokrat neustrezno odreagirajo na okolje, zaradi napačne predelave informacij, ki potekajo skozi čutila. Hitro postanejo razdraženi ali se umaknejo pred njim motečimi zvoki, vonjavami, dotiki ipd., na ta način pa zamudijo precej dejavnikov, ki spodbujajo razvoj. Avtizem se pojavi v težjih ali lažjih oblikah in na vsakega posameznika vpliva drugače (Kesič Dimic, 2015).

Težave pri komunikaciji lahko vključujejo: pomanjkanje želje po komunikaciji; govorne motnje ali zapoznel razvoj govora, slaba neverbalna komunikacija; dobre govorne sposobnosti, vendar brez socialne zavesti – nesposobnost začeti pogovor ali ga nadaljevati, govorjenje o lastnih interesih, ne poslušajo sogovornika, prepričani so, da drugi, vedo o čem oni razmišljajo ipd. (Hannah idr., 2009). Značilno je tudi, da se otroci lahko oglašajo le s posameznimi besedami ali glasovi. V primeru, da se jim govor funkcionalno razvije, imajo težave z nadziranjem jakosti glasu ali pa je njihov govor pogosto monoton (Kesič Dimic, 2015).

Avtorji Hannah idr. (2009) izpostavijo naslednje težave pri vedenju in socializaciji, s katerimi se srečujejo učenci, ki imajo avtizem: nimajo želje po interakciji z drugimi; zanimanje za druge, da bi zadovoljili svoje potrebe; so ljubeznivi, vendar pod svojimi pogoji in ne vedno ob pravem času in na pravem mestu; pomanjkanje motivacije, da ustrezijo drugim; popolno nerazumevanje nenapisanih pravil; omejena interakcija zlasti z ljudmi, ki jih ne poznajo ali v za njih neznanih okoliščinah; ne marajo sprememb, igranje iste igre znova in znova; brez problema se učijo stvari na pamet, vendar jih ne razumejo; nesposobnost videti stvari iz zornega kota drugih ljudi, nezmožnost empatije ipd.

3.3.1 Disleksija

Vse zgoraj naštete skupine varovancev s posebnimi potrebami imajo pogosto težave z branjem. Večina izmed njih ima disleksijo. Disleksija je stanje, pri katerem se pojavljajo težave pri branju, pisanju in črkovanju. Težave, s katerimi se soočajo posamezniki, so nevrološko pogojene in se pokažejo pri pridobivanju in zavedanju maternega jezika (Kesič Dimic, 2015).

Avtorici Kavkler in Košak Babuder (2013) v svojem vodniku izpostavita naslednje težave, s katerimi se srečujejo dislektiki:

- težko prepoznavajo in pomnijo besede,
- težko sledijo navodilom,
- probleme imajo pri postavljanju v pravo zaporedje črk v besedah, besed v stavkih in stavkov v besedilih,
- težave imajo pri prepoznavanju in razumevanju slišane in/ali prebranega,
- probleme imajo tudi s črkovanjem in slovnico,
- organizacijo in
- z drugimi motnjami (koordinacijo, diskalkulijo, hiperaktivnostjo, vidnim predstavljanje itn.).

Vse zgoraj naštete težave pa pri otrocih povzročijo odpor do šole in branja, frustracije, vedno jim zmanjkuje časa, porabijo veliko časa za učenje in pisanje domače naloge, imajo slabšo samopodobo ipd.

4 NALOGE SPLOŠNIH KNJIŽNIC PRI NUDENJU STORITEV ZA UPORABNIKE S POSEBNIMI POTREBAMI

V tem poglavju se bomo posvetili različnim smernicam, ki določajo, kaj vse bi morale nuditi knjižnice za uporabnike s posebnimi potrebami. Osredotočili se bomo predvsem na zgoraj omenjene skupine uporabnikov s posebnimi potrebami.

Po IFLI - nih smernicah kot navajata Koontz in Gubbin (2010) so uporabniki splošnih knjižnic ljudje vseh starosti. Sem spadajo otroci, mladi, odrasli, starejše osebe in posamezniki s posebnimi potrebami: to so druge kulturne in etnične skupine, invalidi (gluhi, slepi, motorično ovirani ...), ljudje, vezani na dom (nepokretni, starejši), ljudje v ustanovah

(bolnice, domovi za ostarele, zapori) ter organizacije in ustanove. Sem spadajo kulturne, prostovoljne, izobraževalne organizacije in ustanove, poslovna skupnost in lokalna oblast.

Uporabniki, ki imajo bralne težave, ob obisku knjižnice potrebujejo posebno pozornost. Knjižničarji bi morali biti seznanjeni z različnimi vrstami oviranosti in načini prilagajanja knjižničnih storitev tem uporabnikom. Gradivo, ki je namenjeno uporabnikom z bralnimi težavami, bi moralo biti posebej označeno (Irvall in Skat Nielsen, 2015).

Avtorici Irvall in Skat Nielsen (2015) v IFLI-nih smernicah poudarjata, da je vodstvo knjižnice odgovorno, da zagotovi dostop in uporabo storitev uporabnikom z oviranostmi ter za to tudi ustrezno izobrazijo knjižničarje. Mnogi izmed njih imajo težave z branjem, zato morajo biti informacije o dostopu, knjižničnih storitvah, gradivu in programih na voljo v prilagojenih oblikah. Zelo pomembno je zgodnje ugotavljanje disleksije pri otrocih, zato je pomembno, da knjižnice tesno sodelujejo z vrtci, šolami in starši ter oblikujejo primerne zbirke knjižničnega gradiva za otroke z disleksijo.

Poudarjata tudi, da je pomembno, da se prilagodi storitve tudi odraslim osebam z disleksijo. Knjižnice bi lahko ponudile knjižničarja, ki bi jim pomagal, kadar bi potrebovali pomoč ob obisku knjižnice ali kadar potrebujejo pomoč pri branju in razumevanju daljših besedil (različne uradne listine, pogodbe ipd.). Za te uporabnike bi lahko knjižnica vpeljala daljše roke izposoje, ukinila opomine in zamudnine.

Za gluhe osebe in osebe z okvaro sluha bi lahko knjižnica nudila:

- informacije na video posnetkih s podnapisi in/ali znakovnim jezikom;
- informacije po besedilnem telefonu (TDD) in/ali e-pošti;
- informacije na spletni strani knjižnice (glasovne informacije naj bodo tudi v besedilni obliki);
- lažje berljiva besedila za uporabnike, ki so od rojstva gluhi ali so oglušeli v obdobju pred učenjem jezika.

Za uporabnike s težavami branja (dislektiki ali slabši bralci) bi lahko knjižnica nudila:

- informacije v obliki lažje berljivega besedila;
- informacije na avdio/video kasetah, CD/DVD-jih ali v DAISY formatu;
- informacije na spletni strani knjižnice.

Pomembno je, da lažje berljiva besedila ter vse informacije na avdio/video kasetah, CD/DVD-jih knjižničarji postavijo nekje v središču knjižnice, zraven informacijskega pulta. Pot do bralnega kotička mora biti ustrezno označena, priporočeno je, da se uporablja piktograme, saj je to za uporabnike z disleksijo bolj privlačno in razumljivo. Dobro je, da je izbira pohištva privlačna, da posameznika pritegne ter mu hkrati omogoča udobje, da lahko na enem mestu dobi vse gradivo, ki je primerno zanj. Bralni kotiček oziroma prostor mora imeti ustrezen dostop za vse uporabnike z oviranostmi (Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia, 2014).

5 BRALNE TEŽAVE IN USTREZNO GRADIVO ZA POSAMEZNIKE S POSEBNIMI POTREBAMI

V tem poglavju se bomo posvetili predvsem bralnim težavam, ki jih imajo gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami (v nadaljevanju GJM) ter otroci z motnjami avtističnega spektra. Poleg bralnih težav pa bomo izpostavili posebnosti, na katere moramo biti pozorni, ko izbiramo gradivo za zgoraj omenjene posameznike s posebnimi potrebami. Podali bomo tudi naslove knjig, ki so primerne za te skupine.

5.1 BRALNE TEŽAVE

Gluhi in naglušni otroci, otroci z GJM ter otroci z motnjami avtističnega spektra se srečujejo s težavami pri branju in pisanju. Težave imajo pri dekodiranju prebranega, razvoju bralnih strategij, zato se pogosto izogibajo nalog, ki zahtevajo branje z razumevanjem in se posledično izogibajo knjižnicam in knjigam nasplah (Vasić in Burja, 2013).

Pomembno je, da pri zgoraj omenjenih posameznikih s posebnimi potrebami ugotovimo, kakšne zvrsti knjig so jim všeč, saj so možnosti za razumevanje precej višje, če bralce snov zanima. Pomembno je, da je gradivo prilagojeno in posameznikom prijazno za uporabo. Besedišče mora biti razumljivo, vsebovati mora enostavne in nezapletene povedi, primerno velikost in obliko pisave ter slikovno gradivo. Označevanje besedila z barvami spodbuja pri učencih boljše bralno razumevanje, saj se med barvanjem besedila učijo prepoznavati ključne informacije, bolj so pozorni na prebrano in si posledično tudi lažje zapomnijo, kar so prebrali. Prav tako uporaba miselnih vzorcev pomaga učencu, da prepozna glavne pojme in ključne podatke ter loči pomembne od nepomembnih podatkov (Vasić in Burja, 2013).

Zelo pomembno je, da otrok že v predšolskem obdobju vzljubi pisano besedo - ob poslušanju pravljic ali listanju. Otroci z GJM običajno nimajo radi pravljic, saj jim njihovo skromno besedišče ne dovoljuje, da bi bilo poslušanje prijetna dejavnost. Če želimo otroku z GJM približati branje, so najbolj primerne knjige, ki spodbujajo multisenzorno spoznavanje pisane besede. To so interaktivne knjige z magnetki, knjige, kjer izvlečejo določeni predmet, zvočne knjige ipd. Na ta način lahko otrok z GJM doživi prijeten stik s knjigo in s pomočjo odrasle osebe verbalizira vsebino knjige. Primerni so tudi stripi, kjer je vsaka dejavnost, vsaka komunikacijska enota ločena ter posamično predstavljena (Štrekelj, 2013).

Z največjimi težavami pa se srečujejo gluhi in naglušni otroci, saj se z vstopom v šolo začnejo učiti branja in pisanja. Črke za njih nimajo nobene fonetične vrednosti, ki bi jo povezali z izgovarjavo besede in prav tako pisana beseda ni v nobeni povezavi z besedo v znakovnem jeziku. Besede morajo ponavljati znova in znova, saj jih pogosto zelo hitro pozabijo. Preveč se osredotočajo na posamezne besede in njihov slovarski pomen, kar jim onemogoča širši vpogled v pomen besedila kot celote (Dornik, 2013).

5.2 PRIMERNO GRADIVO

Zelo pomembno je, da osebam z disleksijo gradivo prilagodimo. Avtorica Košak Babuder (2013) predlaga naslednje prilagoditve:

- pri izbiranju knjig moramo biti pozorni, da po težavnosti ne presegajo zmožnosti učenca;
- knjigo na kratko predstavimo, preden jo začne brati, da ima pregled nad vsebino;
- zlasti pri mlajših bralcih izbiramo knjige s čim več ilustracijami;
- spodbujanje k ponovnemu branju že prebrane knjige – prvo branje je namenjeno dekodiranju, drugo je bolj usmerjeno v razumevanje prebranega;
- spodbujanje pogovora o prebranih knjigah s postavljanjem vprašanj;
- spodbujanje bralca, da v besedilu poišče določeno informacijo;
- spodbujanje obnavljanja zgodbe tudi na drugačen način: s pomočjo risanja stripa ali miselnih vzorcev.

Zelo pomembna sta tudi slog pisanja in sama oblika gradiva. Pozorni moramo biti na naslednje slogovne značilnosti (Košak Babuder, 2013):

- **oblika tiskanih črk** – črke morajo biti razločne in čitljive (Arial, Comic Sans, Verdana, Helvetica, Tahoma, Calibri in Trebuchet), velikost črk 12 pt ali 14 pt do 18 pt. Izogibati se moramo ležeči obliki pisave in podčrtanim besedilom, ker je takrat berljivost slabša. Za otroke, ki že poznajo male tiskane črke, izbiramo besedila namesto z velikimi z malimi tiskanimi črkami. Te so lažje berljive, ker s svojimi repki in zankami nad osnovno linijo zapisa in pod njo poudarjajo svojo obliko. Če želimo nekaj v besedilu poudariti, uporabimo okrepljen tisk;
- **papir** – papir mora biti mat, nebleščeč z ustreznim kontrastom med barvo papirja in tiskom. Priporočljiv je temen tisk na pastelnem ozadju. Črna barva na beli podlagi povzroča bleščanje, zato je priporočljiva uporaba bralnih ravnil ali barvnih plastičnih prosojnic, ki se namestijo čez besedilo. Barvno ozadje izboljša zaznavanje natisnjene besedila;
- **slog predstavitve besedila** – med odstavki so priporočljivi presledki, ki dajejo vtis zračnosti v besedilu. S poravnavo vrstic le na levem robu se izognemo neenakomernim presledkom med besedami v vrsticah, kar otežuje branje. Razmik med vrsticami mora biti širši (1,5 - 2), saj na ta način bralec bolj zanesljivo prehaja iz ene vrstice v drugo. Vsebina je primernejša, če je njena vsebina predstavljena v kratkih alinejah ali točkah. Ni priporočljivo, da so vsebine predstavljene na grafičnem ozadju;
- **stil pisanja** – izogibati se moramo dolgim in zapletenim povedim z veliko pridevniki, opisov in razmišljanj. Knjige morajo biti dinamične, vsebujejo naj dvogovor, ki omogoča bralcu, da se lažje vživi v dogajanje v knjigi. Povedi naj bodo kratke in enostavne (največ 15-20 besed v povedi).

V Prilogi 1 je seznam gradiva, ki je primeren za osebe, ki imajo težave z branjem. Seznam je pripravljen na temelju *Priročnikov za branje kakovostnih mladinskih knjig*. Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, ki deluje v okviru Mestne knjižnice Ljubljana, je tudi nacionalni center za področje mladinske književnosti in mladinskega knjižničarstva. Eden izmed osrednjih nacionalnih projektov, ki jih izvaja, je Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig, v katerem predstavi letno produkcijo otroških in mladinskih knjig na slovenskem knjižnem trgu in jo tudi kritično ovrednoti. Najboljšim knjigam podeljuje znak Zlata hruška (Jamnik, 2013).

6 RAZISKAVA

6.1 OPIS RAZISKOVALNEGA PROBLEMA IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V današnji dobi je zelo pomembno, da so knjižničarji in knjižnice dobro seznanjeni z oblikami oviranosti uporabnikov s posebnimi potrebami, za njih pripravijo ustrezno gradivo in storitve ter jim znajo pomagati, kadar ti potrebujejo pomoč. V raziskavi smo želeli ugotoviti, katere starostne skupine otrok bi obiskovale Potujočo knjižnico MKL in kakšne vrste oviranosti imajo. Zanimalo nas je tudi, ali kdo od varovancev že obiskuje kakšne knjižnice po Sloveniji, kdaj bi bil najprimernejši čas obiska v ZGNL - v dopoldanskem ali popoldanskem času, kako pogosto bi s potujočo knjižnico obiskovali zavod (frekvenca obiska), katero gradivo bi bilo za njih najprimernejše, katere storitve, poleg izposoje, bi želeli še koristiti ter katere navade bi otroci pridobili z obiskovanjem in izposajo v Potujoči knjižnici. Poleg tega pa nas je zanimalo tudi, kakšne so možnosti parkiranja bibliobusa v času našega obiska (avtobus je dolg 12 metrov in potrebuje večji manevrski prostor za obračanje) ter kdaj bi lahko izvedli predstavitev potujoče knjižnice, saj nas zanima prvi odziv varovancev, kateri način predstavitve knjižnice bi bil najboljši in ali imajo dodatne želje v povezavi s storitvami knjižnice.

V Sloveniji še ni bilo izvedene nobene podobne raziskave. Menimo, da je pomembno, da se knjižnice bolje seznanijo z uporabniki s posebnimi potrebami ter se z njimi povežejo. Poleg tega menimo, da je Potujoča knjižnica ena izmed najboljših možnosti povezave med splošno knjižnico in varovanci v zavodu, saj jim naše storitve in gradivo pripeljemo v sam zavod ter jim hkrati knjižnico predstavimo na drugačen način, saj lahko ponudbo gradiva prilagodimo njihovim željam in potrebam.

6.2 METODOLOGIJA ZBIRANJA PODATKOV

Za raziskovanje smo uporabili kvalitativno metodo fokusna skupina ali skupinski intervju. Fokusno skupino ali skupinski intervju smo izbrali zato, ker smo lahko na ta način pridobili največje možno število podatkov, kar nam je omogočalo, da smo sestavili strategijo sodelovanja med Potujočo knjižnico MKL in ZGNL. Fokusna skupina nam je omogočala, da smo si na enostaven način izmenjali mnenja in poglede na sodelovanje med knjižnico in

zavodom. Predvsem smo se osredotočali na storitve, ki bi jim jih lahko ponudila Potujoča knjižnica MKL.

6.2.1 Fokusna skupina

Klemenčič in Hlebec (2007) opredeljujeta fokusno skupino kot srečanje skupine ljudi, ki se usmerjeno pogovarjajo na vnaprej znano temo, pogovor pa poteka po določenem načrtu. Fokusne skupine so primerna metoda kvalitativnega zbiranja podatkov, ko želimo s pomočjo skupinske interakcije spodbuditi posameznike k bolj poglobljenemu razmišljanju o njihovih prepričanjih, navadah, mnenjih ipd. Na ta način pridobimo veliko več informacij kot bi jih sicer prek individualnih intervjujev. Samo diskusijo vodi moderator, pomaga mu pomočnik, ki snema in si zapisuje ključna opažanja. Moderator mora poskrbeti, da pogovor ne zamre. Prednosti fokusne skupine so poglobljena obravnava tematike, uporabnost in motiviranost udeležencev. Pomanjkljivosti pa so vpliv moderatorja, socialno zaželeni odgovori, odprtost udeležencev in problem zaupanja.

Pred izvedbo fokusne skupine smo imeli v ZGNL-ju sestanek, na katerem smo se zaposleni Potujoče knjižnice MKL seznanili z varovanci zavoda ter njihovimi oviranostmi. Prav tako smo zaposlenim v zavodu predstavili delovanje Potujoče knjižnice. Na ta način smo vsi udeleženci sestanka dobili vpogled v delovanje obeh ustanov in tako lažje razpravljali o možnostih skupnega sodelovanja. Na koncu sestanka smo se dogovorili za še eno srečanje, namenjeno zadnji temi.

Na sestanku smo bili trije zaposleni iz Potujoče knjižnice ter pet zaposlenih iz ZGNL (predstavniki aktiva učiteljev v prilagojenem programu z enakovrednim izobrazbenim standardom z avtistično motnjo, predstavniki aktiva učiteljev v prilagojenem programu z znižanim izobrazbenim standardom z avtistično motnjo, predstavniki aktiva učiteljev v prilagojenem programu z znižanim izobrazbenim standardom, predstavniki aktiva učiteljev v prilagojenem programu z enakovrednim izobrazbenim standardom za gluhe in naglušne ter knjižničarka zavoda).

Fokusna skupina je potekala 26. 6. 2017 v prostorih ZGNL-ja. V fokusni skupini je sodelovalo 13 udeležencev, starih od 27 do 62 let. V vzorec je bilo vključenih 13 udeležencev (10 zaposlenih iz ZGNL ter 3 zaposleni iz Potujoče knjižnice MKL). Vzorec je bil izbran premišljeno, saj smo želeli z diskusijo pridobiti čim več različnih informacij, ki bi nam omogočale, da sestavimo dober načrt sodelovanja. V vzorec smo vključili po enega

posameznika iz določenega aktiva, saj se varovanci v zavodu razlikujejo tako po starosti kot tudi po omejitvah, ki jih imajo. Diskusija je trajala eno uro in trideset minut. Celoten pogovor smo snemali. Kot moderatorka je nastopila sodelavka iz MKL. Usmerjala je diskusijo in pri tem pazila, da smo vključili vse vnaprej določene teme pogovora. Vsi udeleženci fokusne skupine so po elektronski pošti že vnaprej dobili okvirna vprašanja, na katera so se pripravili. V preglednici 1 so predstavljeni sodelujoči v fokusni skupini. Pri izvedbi fokusne skupine nismo imeli težav, saj so bili vsi udeleženci zgovorni in jih ni bilo potrebno posebej spodbujati k razpravi. Moderatorka je skrbela, da smo obdelali vse zastavljene teme in vprašanja, ki so nam bila v pomoč pri sestavi strategije sodelovanja med Potujočo knjižnico MKL in ZGNL.

Preglednica 1: Struktura udeležencev v fokusni skupini

Udeleženci iz ZGNL	Udeleženci iz Potujoče knjižnice MKL
<ul style="list-style-type: none">• knjižničarka v zavodu,• učiteljica v osnovni šoli v prilagojenem programu za otroke z avtistično motnjo,• učiteljica v osnovni šoli v prilagojenem programu z enakovrednim izobrazbenim standardom za avtistične motnje,• domska vzgojiteljica v dislocirani enoti doma v domu Vič,• domska vzgojiteljica v domu Frana Grma ZGNL,• vzgojiteljica v vrtcu ZGNL,• učiteljica slovenščine in angleščine v osnovni šoli,• učiteljica v prilagojenem programu z nižanim izobrazbenim standardom,• učitelj športne vzgoje v srednji šoli,• organizator informacijske dejavnosti ZGNL.	<ul style="list-style-type: none">• trije zaposleni v Potujoči knjižnici MKL - (vodja Potujoče knjižnice ter dva zaposlena)

Skupinski intervju je bil sestavljen iz petih delov.

- Uvodni del je bil pozdrav, v katerem smo se sodelavci Potujoče knjižnice MKL na kratko predstavili in izpostavili namen fokusne skupine. Poudarili smo, da bomo pridobljene podatke uporabili za sestavo strategije sodelovanja med obema zavodoma.
- Drugi del je zajemal tri vprašanja, ki so se nanašala na varovance v zavodu. Predvsem nas je zanimalo, kako imajo sestavljene skupine: po starosti oziroma po triadah, kot v običajnih šolah ali po napredovanju v višji razred/skupine ter kakšne oviranosti imajo varovanci zavoda (s kakšnimi bralnimi težavami se srečujejo). Poleg tega smo želeli ugotoviti, ali bi potujočo knjižnico obiskovali tudi srednješolci iz dislocirane enote ZGNL na Viču. Zanimalo nas je, kakšen je obisk v knjižnici zavoda ter ali varovanci zavoda obiskujejo katero izmed enot MKL ali pa katero drugo knjižnico v domačem kraju (v kolikšni meri so seznanjeni, kaj vse lahko dobijo v knjižnici). Osredotočili smo se tudi na navade, ki bi jih varovanci pridobili z obiskovanjem in izposojjo v Potujoči knjižnici. Tukaj nas je zanimalo predvsem to, ali bi vsak varovanec imel svojo izkaznico in bi s pomočjo staršev odgovarjal za izposojeno gradivo ali bi za to skrbela knjižničarka v ZGNL. Diskutirali smo tudi o strategijah izboljšanja bralne pismenosti, o motiviranju varovancev ZGNL za prostočasno branje in za boljše razumevanje prebranega ter kako bi jim preko obiskov Potujoče knjižnice približali knjigo in branje.
- V tretjem delu smo se osredotočili na različne vrste gradiva in storitve, ki bi bile primerne za varovance zavoda. Ta del je zajemal dve vprašanji. Pri prvem vprašanju nas je zanimalo, katere vrste gradiva glede na žanr bi utegnile zanimati varovance zavoda, ali raje berejo leposlovje ali poučno gradivo, kaj od neknjižnega gradiva bi bilo najbolj aktualno za varovance. Zanimalo nas je, kaj si največ izposojajo v šolski knjižnici zavoda, katero gradivo, ki ga tam nimajo, bi želeli, ali berejo tudi gradivo v tujih jezikih, na primer skrajšano angleško leposlovje. Pri drugem vprašanju tretjega sklopa smo se osredotočili na storitve, ki bi jim jih lahko ponudili. Zanimalo nas je sodelovanje na kulturnih dnevih, ali je interes za bralne in pravljичne ure ter na kakšen način bi lahko zaposleni v Potujoči knjižnici pomagali pri domačih branjih, boljši pismenosti ter na kakšne načine bi jih lahko navdušili za branje v prostem času.
- V četrtem delu nas je zanimalo, kako pogosto bi želeli, da obiskujemo ZGNL (mesečno, letno), kakšne so možnosti parkiranja bibliobusa v bližini zavoda (v neposredni bližini vhoda v zavod, na parkirišču ali kje v bližini). Zanimalo nas je tudi,

kdaj bi lahko prišli predstaviti Potujočo knjižnico - v zavod, saj nas zanima odziv samih varovancev zavoda na to obliko izposoje v knjižnici, ter kdaj je najprimernejši čas obiska potujoče knjižnice v zavodu (dopoldne, popoldne, v začetku tedna ipd.).

- V zadnjem, petem delu, sta sledila zaključek in zahvala za sodelovanje v fokusni skupini.

7 REZULTATI

V tem poglavju bomo predstavili rezultate, ki smo jih pridobili s pomočjo fokusne skupine. Rezultate bomo predstavili za vsako vprašanje posebej. Pri vprašanjih, na katera so odgovarjali tako zaposleni Potujoče knjižnice MKL kot zaposleni na ZGNL, bomo rezultate predstavili v dveh sklopih.

Pri prvem vprašanju nas je zanimalo, katere starostne skupine otrok bi obiskovale Potujočo knjižnico in kakšne vrste oviranosti imajo. Zaposleni v ZGNL so povedali, da so učenci oziroma dijaki v ZGNL usmerjeni na podlagi odločbe Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). Na podlagi odločbe se v posameznem aktivu timsko pripravi individualiziran program za vsakega učenca.

Pouk v ZGNL poteka po programu, kot v redni devetletni šoli (uporabljajo enake učbenike), le da so razredi manjši: v njih je največ 8 - 10 otrok (normativ je postavljen glede na motnjo oziroma kombiniranost več vrst motenj). Pogosto so kombinirani prvi in drugi razredi, prilagojene so tudi metode in oblike dela glede na vrsto motnje. Učitelj je surdopedagog, specialni pedagog, učitelj razrednega pouka z defektološko dokvalifikacijo ali študijem inkluzivne pedagogike – odvisno od programa. Otroci so razvrščeni v različne programe glede na oviranosti, ki jih imajo. Programi so naštet v Preglednici 2.

Preglednica 2: Prikaz programov po oviranosti v ZGNL

Programi po oviranostih v ZGNL
<ul style="list-style-type: none">• prilagojen program z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z govorno jezikovno motnjo (v nadaljevanju GJM);• prilagojen program z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z avtistično motnjo (v nadaljevanju AM);• prilagojen program z znižanim izobrazbenim standardom (v nadaljevanju NIS);• prilagojen program z enakovrednim izobrazbenim standardom za gluhe in naglušne.

V srednji šoli, dislocirani enoti ZGNL, dijaki z isto vrsto motnje obiskujejo program v istem razredu. V srednji šoli poteka pouk po naslednjih programih: nižje poklicno, srednje poklicno in srednje strokovno izobraževanje. Praviloma je podaljšano, gre torej za dvoletni nižji poklicni izobraževalni program, ki pa v ZGNL traja 3 leta (npr. obdelovalec lesa). Dijaki so razdeljeni po programih: mizarstvo, strojništvo, tekstilstvo, računalništvo, grafično področje, novo slaščičarstvo in biooskrba.

Za obisk bibliobusa so se zanimali učitelji osnovnih šol, vzgojiteljica dijaškega doma dislocirane enote ZGNL Ljubljana-Vič in vzgojiteljica iz doma Frana Grma ZGNL (osnovnošolci in srednješolci).

Pri drugem vprašanju nas je zanimalo, ali morda kdo od varovancev že obiskuje katero od knjižnic v Sloveniji, kakšen je obisk v knjižnici ZGNL ter ali obiskujejo MKL. Zaposleni v ZGNL so povedali, da varovanci obiskujejo tako šolsko knjižnico v zavodu kot tudi splošne knjižnice na širšem področju Slovenije. Njihova stopnja pismenosti je zelo različna, prav tako motiviranost za obisk knjižnice. Prostor šolske knjižnice v ZGNL je majhen in neprivlačen, prav tako zbirka gradiva ni tako posodobljena, kot bi si želeli. Povedali so, da se jim jeseni 2017 obeta prenova knjižnice ZGNL. Knjižničarka v ZGNL je posebej izpostavila, da je glede na težave, ki jih imajo varovanci pri branju, pisanju in komunikaciji, obisk knjižnice dober. Imajo 464 vpisanih uporabnikov, 17157 izposoj ter 3990 podaljšanj v letu 2015. Knjižnico pretežno obiskujejo otroci iz vrtca (starost 3 - 6 let) ter otroci prve in druge triade OŠ. Povedala je, da ima tako z učenci kot z učiteljicami zelo dobre izkušnje, ter posebej pohvalila strokovno delo slednjih.

Z MKL tako v osnovni kot srednji šoli sodelujejo pri projektu Rastem s knjigo. Sodelujejo tudi pri projektu Ciciuhec, in sicer s Knjižnico Bežigrad, oziroma njeno enoto Dr. France Škerl. Predvsem radi koristijo njihovo igroteko. Prav tako sodelujejo pri branju za Bralno značko.

Pri tretjem vprašanju nas je zanimalo, katere koristne navade bi pridobili varovanci z obiskovanjem in izposoj v Potujoči knjižnici. Zaposleni v ZGNL so bili enotnega mnenja, da bi varovanci na ta način spoznali drugačno obliko knjižnice. Poleg šolske bi spoznali še splošno knjižnico, bonton in etiko vedenja v tej kulturni ustanovi, razvijali bi motivacijo za

branje ter si na ta način širili poznavanje poklicev in ustanov. Upajo, da bi imeli dostop do boljše založene knjižnice ter aktualnejšega gradiva za njihove potrebe.

Predlagali smo, da bi imeli varovanci vsak svojo izkaznico in vprašali, ali bodo s pomočjo staršev odgovarjali za izposojeno gradivo. Dogovorili smo se, da se bo vsak varovanec, ki bo želel koristiti storitve Potujoče knjižnice, moral vpisati in hraniti svojo izkaznico, saj bi jih na ta način skupaj naučili odgovornosti. Po dogovoru s starši lahko učitelji še pred obiskom bibliobusa otrokom razdelijo vpisnice (mladoletnim morajo starši oziroma skrbnik podpisati vpisnico za včlanitev v knjižnico). Knjižničarka v ZGNL se je ponudila, da bo skrbela, za redno in pravočasno vračanje gradiva in bo kontaktna oseba v primeru težav. Zaposleni v Potujoči knjižnici pa bomo poskrbeli za sezname izposojenih knjig, da bo knjižničarka imela boljši pregled nad izposojenim gradivom v Potujoči knjižnici.

Pri četrtem vprašanju nas je zanimalo, katero je najprimernejše gradivo za varovance zavoda. Učiteljice iz osnovne šole so poudarile potrebo po gradivu, ki je oblikovno in vsebinsko primerno za dislektike. Primerne so tudi zvočne knjige na CD-jih, »lahko branje«, kot ga izdaja Zavod Risa, kvalitetne priredbe klasičnih pravljic in zgodb. Izrazile so željo po gradivu v angleškem jeziku – kartonke, stopenjsko branje, velike knjige v angleščini (Big book) formata A3.

Vzgojiteljice v domu ZGNL poudarjajo potrebo po gradivu v angleščini različnih stopenj zahtevnosti, saj nekateri otroci lažje berejo v angleščini. Radi imajo tako fantastiko kot tudi znanstveno fantastiko. Izrazile so tudi željo po filmih na DVD-jih različnih žanrov – slovenski, mladinski, ljubezenski, kriminalke ipd. Dijaki radi prebirajo tudi revije. Za dekleta so izpostavile Cosmopolitan in Lady, za fante pa Nepozabna zgodovina, Kako deluje ter avto in moto revije. Tako za osnovnošolce kot tudi za dijake bi bili primerni tudi stripi.

Za otroke v vrtcu so najprimernejše multisenzorne slikanice, ki se oglašajo, utripajo z lučkami, se lahko otipajo ipd. Primerni bi bili tudi paketni kovčki, kjer so združene igrace in slikanice na eno temo (npr. Rdeča kapica).

Glede na njihove želje smo se v Potujoči knjižnici zavzeli, da bomo bibliobus pred obiskom opremili z zgoraj navedenim gradivom. V bodoče bomo skušali naročiti več zgoraj omenjenega gradiva. Dogovorili smo se tudi, da bomo odpisane letnike revij iz MKL podarili zavodu, da jih bodo lahko varovanci nemoteno prebirali.

Pri petem vprašanju nas je zanimalo, katere storitve, poleg izposoje, bi želeli koristiti. Zaposleni v ZGNL so izrazili željo, da bi Potujoča knjižnica sodelovala na kulturnih dnevih v osnovni šoli. Dogovorili smo se, da bi lahko junija, ko je zunaj že toplo, na prostem predvajali filme ali risanke s podnapisi oziroma v znakovnem jeziku, saj imamo v bibliobusu možnost uporabe platna. Lahko bi pripravili ustvarjalne delavnice, ure pravljic, bralne urice ipd. Zaposleni v ZGNL so nam zagotovili, da lahko gluhim otrokom priskrbijo tolmača v slovenski znakovni jezik, hkrati pa bomo tudi zaposleni Potujoče knjižnice poskusili komunicirati z gluhihimi otroci, saj smo opravili tečajje slovenskega znakovnega jezika.

Pri šestem vprašanju nas je zanimalo, kdaj in kako pogosto bi Potujoča knjižnica MKL obiskovala ZGNL. Osnovnošolci so glede na oviranosti bolj homogena skupina, zato bi z njimi vedno prišla tudi učiteljica. Predlagali so, da bi bil za osnovne šole najprimernejši čas za prvi obisk dopoldan, v sklopu kulturnega dne jeseni 2017. V letu 2018 bi bili učitelji pripravljene organizirati pouk tako, da bi skupine otrok Potujočo knjižnico obiskovale enkrat mesečno, po vnaprej določenem razporedu razredov.

Vzgojiteljica iz dislocirane enote ZGNL Ljubljana-Vič (srednješolci) in vzgojiteljica iz Doma Frana Grma ZGNL (osnovnošolci in srednješolci) sta izrazili željo, da bi jih obiskovali enkrat mesečno v popoldanskem času po 16. uri. Dijaki so glede na vrsto oviranosti manj homogena skupina, zato bi bil obisk v domu prostočasna, neobvezna popoldanska dejavnost. Dijaki z Viča so pripravljene priti pred ZGNL, saj je pred enoto Ljubljana-Vič premalo prostora za parkiranje bibliobusa. Kateri razredi oziroma domske skupine bi obiskovale knjižnico, so določili v avgustu 2017, ko so oblikovali načrt dnevov dejavnosti na osnovni šoli ter določili seznam kulturnih dni, oziroma seznam interesnih dejavnosti v domu.

Vrtec bi lahko Potujočo knjižnico obiskal dopoldne, med 9:00 in 12:00 bi obiskali uro pravljic, sodelovali bi lahko pri prebiranju poezije, reševanju ugank, ogledali bi si lahko drugačno vrsto knjižnice. Obiskovali bi lahko ustvarjalne delavnice, risanje, petje, gibanje.

V Potujoči knjižnici smo podprli idejo, da bi najprej predstavili Potujočo knjižnico, hkrati pa tudi ideje, ki so jih predlagali v diskusiji. V letu 2018 bomo uvedli novo postajališče na lokaciji ZGNL in določili letni urnik obratovanja.

Pri sedmem vprašanju nas je zanimalo, kje je možnost parkiranja bibliobusa, saj je dolg 12 metrov in potrebuje večji manevrski prostor za parkiranje in obračanje. Zanimalo nas je tudi, kakšne so možnosti wi-fi povezave. Možnost parkiranja je zadaj na igrišču ZGNL, ob

zdravstveni enoti, kjer nam hišnik lahko odpre dvižno zapornico. Zaposleni v ZGNL so opozorili, da bo potrebno spremljati morebitne izredne dogodke, saj se jeseni začnejo gradnje v ZGNL in bo mogoče dostop omejen. V tem primeru je ena izmed možnosti, da parkiramo ob Telekomu, na cesti proti Žalam, sedaj je tam slepa ulica. Wi-fi signal iz ZGNL ne omogoča dobre povezave, saj je signal prešibak, vendar je šolski informatik pripravljen pripraviti dostopno točko v primeru slabega signala.

Dogovorili smo se, da bomo zadnji teden v avgustu prišli na ogled z bibliobusom in preverili možnosti obračanja in parkiranja ter hkrati preverili jakost internetnega signala. V bibliobusu imamo tudi možnost povezave preko mobilnega omrežja, zato menimo, da ne bo prihajalo do večjih težav.

Pri zadnjem, osmem vprašanju, nas je zanimalo, kdaj bi lahko prišli predstaviti Potujočo knjižnico v zavod. Vsi skupaj smo se strinjali, da je najboljša predstavitev bibliobusa varovancem v okviru kulturnega dne, ki bi se odvijal v ZGNL. Predvidoma bo za prilagojen program z nižanim izobrazbenim standardom obisk Potujoče knjižnice vključen v vsaj en kulturni dan jeseni 2017. Februarja 2018 se lahko obisk združi z obiskom pisateljice Anje Štefan. Za gluhe je kulturni dan v planu marca 2018. Kulturni dan traja v dopoldanskem času, in sicer od 8:00 do 12:30. Jeseni bi lahko skupaj pripravili program ter ga umestili v naš letni urnik.

8 RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI

S fokusno skupino, ki je zajemala 13 udeležencev (10 zaposlenih iz ZGNL ter 3 zaposlene iz Potujoče knjižnice MKL), smo prišli do ugotovitev, ki nam omogočajo oblikovanje ustrezne strategije za sodelovanje med Potujočo knjižnico MKL in ZGNL.

Z raziskavo smo želeli ugotoviti, katere starostne skupine otrok bi obiskovale Potujočo knjižnico MKL in kakšne vrste oviranosti imajo, ali kdo od varovancev ZGNL že obiskuje kakšno knjižnico po Sloveniji, katere koristne navade bi otroci pridobili z obiskovanjem in izposajo v Potujoči knjižnici, katere vrste gradiva in storitve bi želeli koristiti, kako pogosto bi Potujoča knjižnica obiskovala ZGNL, kakšne so možnosti parkiranja v bližini zavoda in na kakšen način bi lahko prišli predstaviti Potujočo knjižnico v ZGNL.

Ugotovili smo, da pouk pri njih poteka enako kot v rednih šolah, le razredi so manjši (v njih je maksimalno 8-10 otrok), normativ pa je odvisen od vrste oviranosti oziroma njihovih kombinacij. Prvi in drugi razredi so pogosto kombinirani, prilagojene pa so tudi metode dela glede na vrsto oviranosti. Otroci so v različnih programih glede na oviranost (gluhi in naglušni, govorno-jezikovne motnje, motnje avtističnega spektra). V srednjih šolah dijaki z isto vrsto motnje obiskujejo isti program skupaj. Izobraževanje je praviloma podaljšano (dvoletni program pri njih tako traja 3 leta ipd.), da lahko na ta način obdelajo celotno snov. Obisk Potujoče knjižnice so podprli učitelji osnovnih in srednjih šol.

Zaposleni v ZGNL so povedali, da varovanci zavoda obiskujejo tako šolsko knjižnico v zavodu kot tudi splošne knjižnice po Sloveniji, vendar je to odvisno od njihove stopnje pismenosti, ki je zelo različna, prav tako pa tudi motiviranosti za obisk knjižnice. Knjižničarka v ZGNL je izpostavila, da je ne glede na težave, ki jih imajo varovanci pri branju, pisanju in komunikaciji, obisk šolske knjižnice dober. Kot ključnega je izpostavila zelo dober odnos, ki ga ima z učitelji. Določene storitve splošne knjižnice že poznajo, saj z MKL sodelujejo pri projektu Rastem s knjigo za osnovne in srednje šole, pri branju v okviru Bralne značke ter s knjižnico Bežigrad in njeno enoto Dr. France Škerl pri projektu Ciciuhec.

Zaposleni v ZGNL so bili enotnega mnenja, da bi varovanci na ta način spoznali drugačno knjižnico, bonton in etiko vedenja v splošni knjižnici kot kulturni ustanovi, naredili bi prehod iz šolske do splošne knjižnice, razvijali bi motivacijo za branje ter si na ta način širili svoja znanja, saj bi imeli dostop do bolj založene knjižnice ter bolj aktualnega gradiva za njihove potrebe.

Da bi jih naučili odgovornega obnašanja, bodo imeli varovanci vsak svojo knjižnično izkaznico (tisti, ki bodo želeli obiskovati knjižnico). Na ta način jih želimo naučiti, da morajo skrbeti za stvari, ki si jih bodo izposodili, ter hkrati skrbeti za svojo izkaznico, ker jo bodo potrebovali, ko se bodo želeli identificirati v knjižnici. Za redno vračanje gradiva bo skrbela knjižničarka v ZGNL, v pomoč ji bodo sezami izposojenega gradiva, ki ji ga bomo pripravili mi (knjižničarka je sama izrazila željo, da bi dobivala sezname izposojenega gradiva, saj iz lastnih izkušenj ve, da nekateri varovanci izposojenih knjig ne vračajo redno).

Učiteljice iz osnovne šole so poudarile, da mora biti gradivo oblikovano in vsebinsko primerno za dislektike. Primerne so tudi zvočne knjige na CD-jih, lahkotnejše branje, kvalitetne priredbe klasičnih pravljic in zgodb. Želijo si tudi angleško gradivo – kartonke, angleške knjige v različnih stopnjah zahtevnosti ipd.

Za dijake bi si želeli več angleškega gradiva (različnih stopenj), saj nekateri lažje berejo v angleščini. Prav tako si želijo filme na DVD-jih (različni žanri) ter revije (vsebujejo manj teksta in več slik). Veliko zanimanje je za stripe tako s strani osnovnošolcev kot tudi dijakov. Za najmlajše so primerne multisenzorne slikanice in paketni kovčki (združene igrače in slikanice na isto temo).

Na podlagi pridobljenih informacij bomo zaposleni v Potujoči knjižnici MKL vsa ta priporočila upoštevali pri sami izbiri ustreznega gradiva za varovance ZGNL. Obenem si bomo pomagali s seznamami gradiva, ki so jih že sestavili naši kolegi v MKL s pomočjo mag. Tilke Jamnik (seznam gradiva v Prilogi 1). Upoštevali bomo tudi vse napotke in smernice, ki jih podajajo različni avtorji, ki smo jih povzemali na začetku naloge. Predvsem poudarjajo, da je pomembno, gradivo prilagoditi, da ga bodo dislektiki bolje razumeli. Podajajo nam tudi možne rešitve, na kakšen način moramo posamezniku predstaviti knjigo ter kako mora biti ta knjiga oblikovana. Pozorni moramo biti na obliko črk, slog in stil pisanja ter tudi na papir.

Zaposleni v ZGNL so izrazili željo, da bi sodelovali na kulturnih dnevih v osnovni šoli, kjer bi lahko predvajali filme, pripravili ure pravljic, bralne ure in ustvarjalne delavnice. Za sam potek bi se vnaprej dogovorili z zaposlenimi v ZGNL, saj bi morali program prilagoditi glede na skupine otrok in njihove motnje. Zaposleni v ZGNL so nam pripravljene priskrbeti tolmača v primeru pravljичnih in bralnih ur.

Učiteljice osnovnih šol so predlagale, da bi bil za osnovnošolce najprimernejši čas obiska dopoldan, v sklopu kulturnega dne enkrat letno, saj so po motnjah bolj homogena skupina. Kasneje, ko bi videli, kakšen je odziv z njihove strani, bi lahko prihajali enkrat mesečno po vnaprej določenem urniku razredov. Za dijake pa bi bil najprimernejši čas obiska popoldan po 16. uri. Po motnjah so dijaki manj homogena skupina, zato bi bil obisk v domu pristočasna, neobvezna popoldanska dejavnost. Dijaki z Viča so pripravljene priti na lokacijo ZGNL, saj je pri njihovem domu premalo prostora za parkiranje bibliobusa. Vrtec bi lahko prišel med 9. in 12. uro na ure pravljic, na prebiranje poezije, na uganke, na spoznavanje drugačne knjižnice. Za njih se lahko pripravijo tudi delavnice risanja, petja in gibanja.

Na podlagi predlaganega smo se zaposleni v Potujoči knjižnici MKL odločili, da bomo dijake iz dislocirane enote Doma Vič umestili na naš redni letni urnik obratovanja, in sicer enkrat mesečno popoldne (obisk bi potekal v torek).

Zanimalo nas je tudi, kakšne so možnosti parkiranja pri ZGNL, saj je avtobus dolg 12 metrov in potrebuje večji manevrski prostor za parkiranje in obračanje. Poleg tega nas je zanimalo tudi, kakšne so možnosti wi-fi povezave. Zaposleni v ZGNL so predlagali, da bi parkirali v bližini zdravstvene enote (hišnik nam lahko dvigne dvižno zapornico). Jeseni se začnejo gradnje v ZGNL, zato bo mogoče dostop omejen. Kot drugo možnost so predlagali, da parkiramo ob Telekomu, na cesti proti Žalam, saj je sedaj tam slepa ulica. Wi-fi signal iz ZGNL je prešibak, vendar je računalničar pripravljen pripraviti dostopno točko v primeru slabega signala.

Dogovorili smo se, da bomo konec avgusta prišli z bibliobusom preverit možnost parkiranja ter povezavo z internetom. To smo tudi storili in se dogovorili, da bo bibliobus stal na parkirišču za ZGNL. Preverili smo wi-fi signal. Izkazalo se je, da je signal prešibak, zato se bomo priključili na naše mobilno omrežje.

Vsi skupaj smo se strinjali, da je najboljša možnost predstavitve bibliobusa varovancem v okviru kulturnega dne, ki se bo odvijal v ZGNL. Predvidoma bo prvi obisk Potujoče knjižnice MKL vključen v kulturni dan, ki se bo odvijal jeseni 2017 za prilagojen program z znižanim izobrazbenim standardom. Kulturni dan traja v dopoldanskem času, in sicer od 8:00 do 12:30.

Dogovorili smo se, da se Potujoča knjižnica MKL pride predstaviti v ZGNL 13. oktobra, ko bodo imeli v zavodu kulturni dan. V Potujoči knjižnici bi varovancem predvajali filme in risanke s podnapisi. Za preostali program se še nismo natančno dogovorili, saj zaposleni v ZGNL še nimajo natančno izdelanega načrta poteka kulturnega dne.

Tekom raziskave nismo imeli večjih težav z zbiranjem podatkov, saj so se zaposleni v ZGNL hitro odzvali na našo pobudo za sodelovanje. Menimo, da je bila uporabljena metoda ustrezna, saj smo pridobili zadostno količino podatkov za sestavo strategije sodelovanja med Potujočo knjižnico MKL in ZGNL. Vsi udeleženi v fokusni skupini smo sodelovali, zato nismo imeli s samo izvedbo nobenih težav. Zanimivo bi bilo, če bi poleg te fokusne skupine izvedli še eno fokusno skupino z varovanci ZGNL in na ta način dobili vpogled v njihove potrebe in dojemanja same knjižnice, vendar zaradi obsega takšne raziskave v našem primeru to ni bilo izvedljivo. Je pa to dobro izhodišče za kakšno novo raziskavo na tem področju, ki jo bomo lahko izvedli kasneje, ko bomo že obiskovali ZGNL.

9 VIRI IN LITERATURA

Arhiv priročnikov za branje mladinskih kakovostnih knjig (2017). Pridobljeno dne 17. 8. 2017 s spletne strani: <http://www.mklj.si/prirocnik/item/451#.WbUbDMZpzIU>

Cesar, B. (2014). *Zbornik ob 40-letnici Potujoče knjižnice v Ljubljani*. Ljubljana : Mestna knjižnica Ljubljana.

Dornik, I. (2013). Bralna pismenost pri gluhih mladostnikih. V: *Tudi mi beremo: različni bralci z različnimi potrebami: zbornik bralnega društva Slovenije* [ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani] (str. 102-108). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia – Revised and extended (2014). Pridobljeno dne 17. 8. 2012 s spletne strani: <https://www.ifla.org/publications/node/9457>

Hannah, L., Logar, M., Kočever Donkov, T. in Lockett, S. (2009). *Učenje mlajših otrok z motnjami avtističnega spektra : priročnik za starše in strokovnjake v rednih šolah in vrtcih*. Maribor [i. e. Ljubljana] : Center Društvo za avtizem.

Hernja, N., Groegl, S., Ropert, D., Furjan Varžič, I., Werdonig, A., in Brumec, M. (2010). *Priročnik za delo z gluhi in naglušnimi otroki*. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Irvall, B. in Nielsen, G. S. (2015). *Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi - kontrolni seznam*. Ljubljana : Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Jamnik, T. (2013). Seznam mladinskih knjig, ki obravnavajo različne posebne potrebe, in knjig, ki so namenjene otrokom s posebnimi potrebami. V: *Tudi mi beremo: različni bralci z različnimi potrebami: zbornik bralnega društva Slovenije* [ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani] (str. 115-121). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kavkler, M. in Košak Babuder, M. (2013). *Disleksija : vodnik za starše*. Ljubljana : Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.

Kesič Dimic, K. (2015). *Vsi učenci so lahko uspešni : napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami : preizkušeni nasveti in zamisli za učinkovito poučevanje*. Ljubljana : Rokus Klett.

SAMSA, Š., Sodelovanje Potujoče knjižnice Mestne knjižnice Ljubljana z Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Klemenčič, S. in Hlebec, V. (2007). *Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Pridobljeno dne 30.8. 2017 s spletne strani: <http://poki.acs.si/documents/N-49-3.pdf>

Koontz, C. in Gubbin, B. (2010). *IFLA Public Library Service Guidelines*. Berlin; Munich: DeGruyter Saur.

Košak Babuder, M. (2013). Lažja berljivost gradiv kot ključni dejavnik spodbujanja branja otrok in mladostnikov z disleksijo. V: *Tudi mi beremo: različni bralci z različnimi potrebami: zbornik bralnega društva Slovenije* [ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani] (str. 19-26). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Letno poročilo MKL (2016). Pridobljeno dne 7. 8. 2017 s spletne strani: <http://www.mklj.si/o-nas/informacije-javnega-znacaja>

Matić Zupančič, J. (1999). Potrebe gluhih in naglušnih kot izhodišče za oblikovanje storitev javne knjižnice. *Knjižnica*, 43 (2-3), 77-91.

Mestna knjižnica Ljubljana (2017). Pridobljeno dne 8. 8. 2017 s spletne strani: <http://www.mklj.si/o-nas/zgodovina>

Redžepovič, A., Juras, Z. in Möderndorfer, M. (1995). *Odrasli gluhi in naglušni v Sloveniji : zgodovina, nastanek in razvoj Zveze gluhih in naglušnih Slovenije*. Ljubljana : Dan.

Sklep mestnega sveta MOL o ustanovitvi javnega zavoda MKL (2008). Pridobljeno dne 3. 8. 2017 s spletne strani: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/85593>

Štrekelj, A. (2013). Uspešnost razvijanja pismenosti pri učencih z govorno-jezikovnimi motnjami. V: *Tudi mi beremo: različni bralci z različnimi potrebami: zbornik bralnega društva Slovenije* [ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani] (str. 71-76). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Vasić, S. in Burja, T. (2013). Slab bralec – dober učenec. V: *Tudi mi beremo: različni bralci z različnimi potrebami: zbornik bralnega društva Slovenije* [ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani] (str. 77-84). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

SAMSA, Š., Sodelovanje Potujoče knjižnice Mestne knjižnice Ljubljana z Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Vozel, P. in Badovinac, B. (2011). *Lovro Stepišnik in potujoče knjižničarstvo na Slovenskem na prehodu iz 19. v 20. stoletje. Knjižnica*, 55 (2-3), 223-238.

Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana (2017). Pridobljeno dne 20. 8. 2017 s spletne strani:
<http://www.zgnl.si/zavod/publikacija/>

PRILOGE

Priloga 1: Seznam primerne gradiva za varovance ZGNL

Priloga 2: Vprašanja in podvprašanja, ki so bila vključena v fokusno skupino

Priloga 3: Strategija sodelovanja med Potujočo knjižnico MKL in ZGNL

Priloga 1: Seznam primerne gradiva za varovance ZGNL

Sezname gradiva so oblikovali mag. Tilka Jamnik in sodelavci iz MKL (2013).

Seznami so oblikovani v skladu s priporočili za oblikovanje gradiv za bralce z disleksijo.

SEZNAM LAŽJE BERLJIVIH KNJIG

Za bralce z disleksijo in za bralce z drugimi bralnimi težavami.

Za začetne bralce

BAUMGART, Klaus: **Lara gre v šolo**. Tudi druge slikanice o Lari. Ljubljana: Kres.

CARL, Eric: **Slikanice**, vsi naslovi. Ljubljana: Epta.

HILL, Eric: **Slikanice**, vsi naslovi. Ljubljana: Mladinska knjiga.

JENNINGS, Sharon: **Zbirka Beremo s Frančkom**. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

LANGEN, Annette: **Feliksova pisma in Feliksova pisma iz cirkusa**. Ljubljana: Mladinska knjiga.

MANČEK, Marjan: **Zbirka Modri medvedek**. Ljubljana, Mladinska knjiga.

ŠTEFAN, Anja: **Lešniki, lešnik**. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000.

VELTHUIJS, Max: **Zbirka Žabec**. Ljubljana: Epta, Slovenska knjiga in Mladinska knjiga.

Zbirka Sončnice (različni avtorji, različni naslovi). Ljubljana: DZS.

Za bralce 1. triletja

MUCK, Desa: **Zbirka Anica**. Ljubljana: Mladinska knjiga.

NÖSTLINGER, Christine: **Zbirka Franceve zgodbe**. Celovec: Mohorjeva.

NÖSTLINGER, Christine: **Zbirka Mini**. Ljubljana: Slovenska knjiga in Piano.

OSBORNE, P. M.: **Zbirka Čarobna hišica na drevesu**. Ljubljana: Grlica.

SIMON, Francesca: **Zbirka Grozni Gašper**. Tržič: Učila International.

VIDMAR, Janja: **Zbirka Navihanček Mati**. Ljubljana: Karantanija.

VIDMAR, Janja: **Bučko Superga**. Ljubljana: Karantanija, 2006.

Zbirka Berem sam (različni avtorji, različni naslovi). Ljubljana: Kres.

Zbirka Levčki (različni avtorji, različni naslovi). Ljubljana: Grlica.

Zbirka Pirati (različni avtorji, različni naslovi). Ljubljana: Grlica.

Zbirka Zakladnica (različni avtorji, različni naslovi, štiri težavnostne stopnje). Ljubljana: Educy

KESIČ DIMIČ, Katarina: **Slon pleza na drevo**. Ljubljana: Mladinska knjiga

KOREZ, Karmen: **Čisto poseben levček Leon**. Ljubljana: Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami

HANUŠ, Barbara: **O Jakobu in mucu Mici, Novoletna smrečica, Rojstni dan**. Dob pri Domžalah: Miš.

SANTOS, Care: **Prodaj mamam in Prodaj očeta**. Medvode: Malinc

Za bralce 2. triletja

BANSCHERUS, Jürgen: **Zbirka Detektiv Kvjatkovski**. Tržič: Učila International.

FIENBERG, Anna: **Zbirka Taši**. Dob pri Domžalah: Miš.

HERGÉ: **Zbirka Tintin in njegove pustolovščine**. Tržič: Učila International.

JENNINGS, Paul: **Gizmo in Vrni se, Gizmo**. Dob pri Domžalah: Miš.

MANČEK, Marjan: **Zbirka Hribci**. Ljubljana, DZS. McGANN, Oisin:

Zbirka Odštekani dedek. Dob pri Domžalah: Miš.

MUSTER, Miki: **Zbirka Jubilejna izdaja stripov Miki Muster**. Ljubljana: Delo.

PILKEY, Dav: **Zbirka Kapitan Gatnik**. Ljubljana: Mladinska knjiga

LANDA, Mariasun: **Krokodil pod posteljo**. Medvode: Malinc.

Za bralce 3. triletja

Vse knjige iz zbirke **Iziberi, Dob pri Domžalah: Miš** (10 naslovov)

BUTCHER, Kristin: **Zeejev način**.

DAKERS, Diane: **Na svobodi**.

GOOBIE, Beth: **Punca, ki nekaj velja**.

GOOBIE, Beth: **Močnejša od besede**.

HARVEY, Sarah N.: **Plastika**.

HENEGHAM, James: **Udarno moštvo**.

MAC, Carrie: **Uročena**.

STEVENSON, Robin Hjordis: **Ne brez boja**.

VIDMAR, Janja: **Brez**.

WITHERS, Pam: **Do zadnjega diha**.

Vse knjige, ki jih izdaja založba Malinc iz Medvod, so oblikovane za bralce z disleksijo.

Nekaj leposlovnih knjig, ki so primerne za predšolske otroke in otroke v zgodnjem bralnem obdobju.

CAF, Bojana: **Škrat črkovil**. Ljubljana: Svetovalni center za otroke

IGERABIDE, Juan Kruz: Serija – **5 naslovov o Joni** (Jona v stiski, Jona ima veliko težavo, Jona je žalosten, Jonova budilka). Medvode: Malinc

ISOL: **Družinska skrivnost, Kulturna izmenjava, poredni Petit = Petit, el monstruo**. Medvode: Malinc

O petelinčku: ljudska pripovedka. Ljubljana: Družba Piano

PODGORŠEK, Mojiceja: **Črviva zgodba in O polžu, ki je kupoval novo hiško**. Kranj: Damodar

SEZNAM SLIKANIC ZA GLUHE IN NAGLUŠNE V ZNAKOVNEM JEZIKU

PICELJ, Katarina: **Zmajček in morska deklica**. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije

KERMAUNER, Aksinja: **Žiga špaget gre v širni svet**. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije

Mojca Pokrajculja: koroška ljudska pripovedka v znakovnem jeziku. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije

LEVSTIK, Fran: **Kdo je napravil Vidku srajčico?** Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije

Peter Klepec: priredba slovenske ljudske pravljice v slovenskem znakovnem jeziku. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije

VILAR, Sten. **Metulj**. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije

Žabji kralj: pravljica v sliki, besedi, kretnji. Ljubljana: Dan

Priloga 2: Vprašanja in podvprašanja, ki so bila vključena v fokusno skupino

1. Katere starostne skupine otrok bi obiskovale Potujočo knjižnico MKL in kakšne vrste oviranosti imajo?

- Kako imate sestavljene skupine otrok, po starosti oziroma po triadah, kot v običajnih šolah ali po napredovanju v višji razred/skupine?
- Ali bi prišli na postajališče pred zavodom tudi srednješolci iz zunanje enote?

2. Ali morda kdo od varovancev zavoda že obiskuje kakšno knjižnico v Sloveniji?

- Kakšen je obisk v šolski knjižnici zavoda?
- Ali varovanci obiskujejo katero izmed enot MKL?
- Ali varovanci obiskujejo katero drugo knjižnico v Sloveniji?

3. Katere vrste gradiva bi bile najbolj primerne za varovance zavoda?

- Kakšno gradivo bi bilo zanimivo za varovance glede na žanr?
- Kaj raje berejo, leposlovje ali strokovno gradivo?
- Kaj si najraje izposojajo v šolski knjižnici v zavodu in kaj pogrešajo oziroma katero gradivo si želijo še dodatno?
- Ali berejo gradivo tudi v drugih jezikih?

4. Katere storitve, poleg izposoje, bi želeli še koristiti?

- Ali je na kulturnih dnevih v ZGNL zanimanje za bralne in pravljичne ure?
- Kako lahko zaposleni v Potujoči knjižnici MKL pomagamo pri domačih branjih?
- Kako lahko zaposleni v Potujoči knjižnici MKL pomagamo do boljše pismenosti?
- Na kakšen način bi jih navdušili za branje, jim približali knjigo, da bi tudi v prostem času brali?

5. Katere koristne navade bi otroci pridobili z obiskovanjem in izposajo v potujoči knjižnici?

- Ali bi imel vsak varovanec svojo člansko izkaznico?
- Ali bi s pomočjo staršev odgovarjal za izposojeno gradivo?
- Ali bi potujočo knjižnico redno obiskovali (določen urnik)?
- Ali bi se povečal interes za prostočasno branje in za boljše razumevanje prebranega, če bi jih znali na pravi način motivirati?

6. Kdaj in kako pogosto bi Potujoča knjižnica MKL obiskovala ZGNL?

- Zanima nas frekvenca obiska (npr. 1-krat mesečno)?
- Kakšen bi bil najboljši način predstavitve Potujoče knjižnice varovancem?
- Kdaj v jeseni bi se lahko prišli predstaviti v ZGNL?

7. Kako je z možnostjo parkiranja v bližini ZGNL?

- Kje bi lahko stal naš bibliobus v času obiska, v neposredni bližini vhoda v zavod ali kje v bližini?
- Kakšne so možnosti Wi-fi povezave?

Priloga 3: Strategija sodelovanja med Potujočo knjižnico MKL in ZGNL

1. Potujočo knjižnico bi obiskovali osnovnošolci in srednješolci. Varovanci so v različnih programih glede na oviranost (gluhi in naglušni, govorno-jezikovne motnje, motnje avtističnega spektra).
2. Vsak izmed varovancev, ki se bo želel včlaniti v Potujočo knjižnico MKL, bo dobil svojo izkaznico, za katero bo moral skrbeti sam. Za redno vračanje gradiva bo skrbela knjižničarka v ZGNL, v pomoč ji bodo sezname izposojenega gradiva, ki ga bomo pripravili zaposleni v Potujoči knjižnici MKL (knjižničarka je sama izrazila željo nad nadzorom, saj iz lastnih izkušenj ve, da nekateri varovanci gradiva ne vračajo redno). Po dogovoru s starši bomo ob prvem obisku Potujoče knjižnice v ZGNL razdelili vpisnice (mladoletnim mora skrbnik podpisati vpisnico za včlanitev v knjižnico).
3. V bibliobusu bomo posebej naredili prostor za knjige za dislektike. V pomoč nam bodo sezname, ki jih je pripravila mag. Tilka Jamnik s sodelavci MKL. Ob obisku v ZGNL bomo bibliobus napolnili s knjigami, po katerih je večje povpraševanje. Pri tem bomo sodelovali s knjižničarko v ZGNL, ki bo sproti poročala o njihovih potrebah.
4. Pri pripravi ostalih storitev, kot so: pravljичne ure, bralne ure, ustvarjalne delavnice ipd., bomo sodelovali tako zaposleni v Potujoči knjižnici MKL kot tudi zaposleni v ZGNL. Program bomo oblikovali sproti in glede na trenutne potrebe. Zaposleni v Potujoči knjižnici MKL smo pripravljani pripraviti tudi kakšno pravljico v znakovnem jeziku, pri bralnih urah pa bomo dobili tolmača, ki ga bodo priskrbeli zaposleni v ZGNL.
5. Za začetek bi osnovnošolci v ZGNL obiskali Potujočo knjižnico enkrat letno v dopoldanskem času v sklopu kulturnega dne, saj so po motnjah bolj homogena skupina. Kasneje, ko bi videli, kakšen je odziv z njihove strani, bi lahko prihajali 1-krat mesečno po vnaprej določenem urniku razredov. Za dijake bo to neobvezna popoldanska dejavnost. Obiskovali bi jih popoldne. Zaposleni v Potujoči knjižnici MKL smo se odločili, da bi jih umestili na naš stalen urnik za leto 2018, in sicer en tork v mesecu v popoldanskem času.
6. Konec avgusta smo šli preveriti možnosti parkiranja v bližini ZGNL. Bibliobus bi parkirali zadaj, na igrišču ZGNL ob zdravstveni enoti, kjer nam hišnik lahko odpre dvizžno zapornico. Potrebno bo spremljati morebitne izredne dogodke, saj se jeseni začnejo gradnje v ZGNL in bo mogoče dostop omejen. V tem primeru bi lahko

parkirali ob Telekomu, na cesti proti Žalam, sedaj je tam slepa ulica. Za izposajo se bomo povezali na naše mobilno omrežje v bibliobusu.

7. Prvi obisk Potujoče knjižnice MKL v ZGNL bo potekal 13. oktobra v okviru kulturnega dne. Trajal bo v dopoldanskem času.